

BARCINO

LA BARCELONA ROMANA

Quadern de Treball

Cicle Superior

PRI

Camp d'Aprenentatge de Barcelona

Nom: _____

Material didàctic elaborat pel Camp d'Aprenentatge de Barcelona i editat per a ús docent. Se'n poden fer còpies per a aquesta finalitat.
Edició: gener 2008

Camp d'Aprenentatge de Barcelona
Pg. Mare de Déu del Coll 41-51
08023 Barcelona

cda-barcelona@xtec.cat
www.xtec.cat/cda-barcelona

[LA BARCELONA ROMANA]

Material necessari:

Individual

- Estoig (amb llapis, boli, retoladors...)
- Carpeta de tapa dura
- Aquest dossier

Grup

- Càmera fotogràfica
- Plànol de Barcelona

Para atenció...

- Al llarg d'aquest dossier trobaràs diferents símbols per especificar quin tipus de treball has de fer a les activitats proposades:

Fer, respondre, escriure durant l'activitat

Fer, respondre, escriure al centre o a casa

Observar, mirar, examinar

Fotografiar

Cercar, consultar, investigar

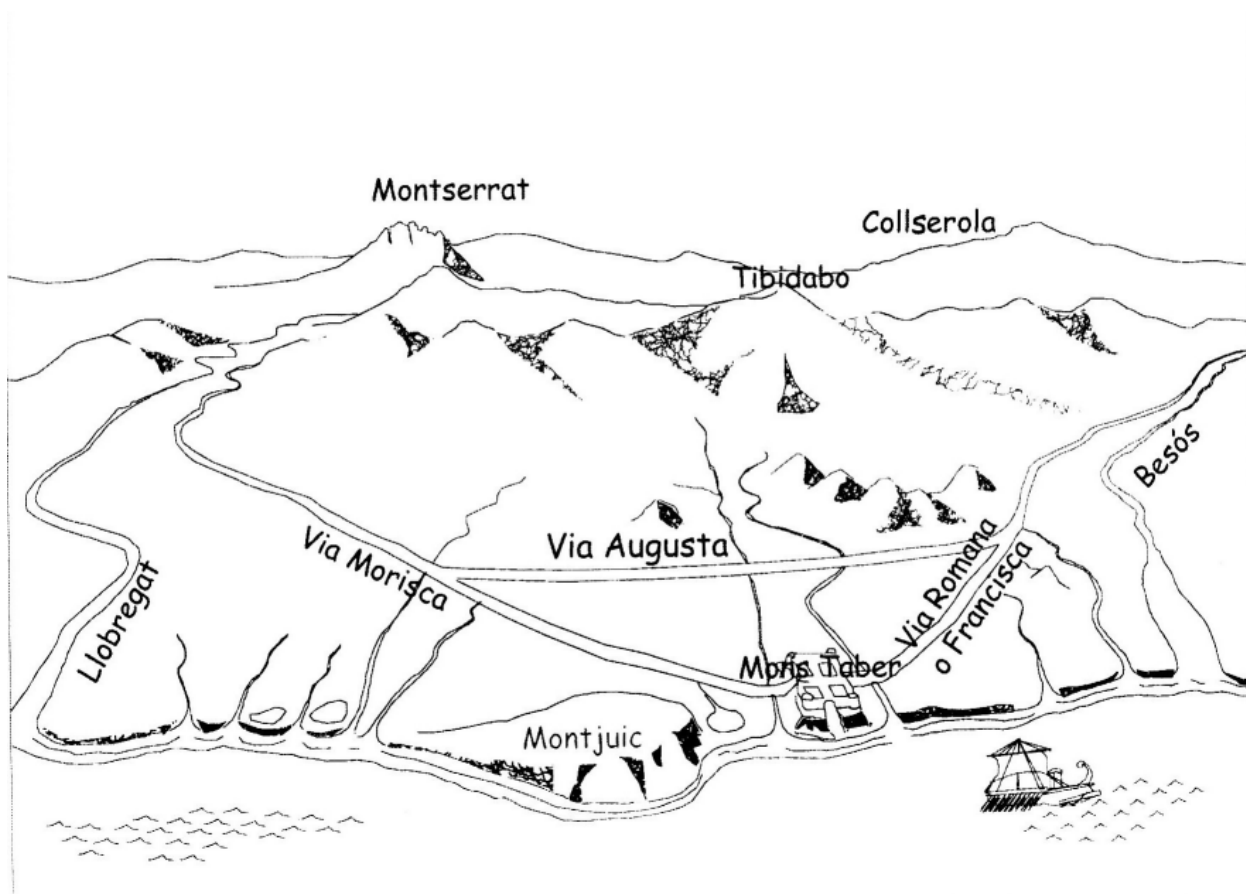
Dibuixar

Fer activitat TIC

En el gran pla que avui forma Barcelona, voltat de muntanyes per una banda i limitat pel mar i dos rius, es van establir pobles sedentaris -la tribu ibèrica dels Laietans- que van aixecar els seus poblats als turons. El més important serà el poblat de Montjuïc. Els navegants que hi arribaven per vendre els seus productes l'anomenaven Bàrkeno.

Més tard arriben els romans, i la Bàrkeno ibèrica es transforma en la Barcino romana. Barcino (el seu nom complet era colònia IULIA AUGUSTA FAVENTIA PATERNA BARCINO) va ser una colònia fundada pels romans en temps de l'emperador August, Cap a l'any 10 aC del segle I a.C.

Barcino és una clara mostra urbanística romana. Les ciutats solien ser de planta quadrada, encerclada per una muralla i amb dos eixos principals: el Cardo i el Decumanus. Aquests eixos s'encreuaven al centre de la ciutat o fòrum. El fòrum era cor de la ciutat, el centre urbà, polític, comercial i religiós, així com el lloc de trobada i passeig del ciutadans. Ben a prop es trobava el mercat.

La ciutat neix al voltant del Mons Taber. Barcino era una ciutat petita, on hi havia uns 2.000 habitants, només ocupava 10 hectàrees. L'aigua arribava a la ciutat per dos aqüeductes que hi entraven procedents des de Collserola i del riu Besòs.

Al segle IV dC les muralles es van ampliar i fortificar: avui encara podem veure restes d'aquesta muralla; s'estenia al llarg d'un perímetre de 1.270m i estava formada per

murs d'uns 9m d'alçada per 3'5m de gruix i un seguit de torres quadrades (la majoria), i arrodonides.

Avui dia podem veure perfectament nombrosos trams d'aquestes muralles, així com restes del principal temple de Bàrcino, el Temple d'August, i restes arqueològiques d'una factoria de garum i salaó, una bugaderia i tintoreria i una bodega situades al subsòl del Museu d'Història de la Ciutat.

En aquells temps a les afores de la muralla estava deshabitat: Hi havia camps i hortes per a l'ús de la ciutat. Bona part de l'actual zona de la Rambla estava coberta per l'estany Cagalell, desaparegut ben entrada l'Edat Mitjana, d'aigües no potables i que recollia les aigües del rierol del mateix nom.

Completa:

Barcelona està envoltada per la muntanya de ..... i la serra de ..... I per l'altra banda la banya el mar ..... També està delimitada per dos rius:

El ..... i el ..... (pista: Hi ha amagat un animal dins dels dos noms dels rius).

D'aquí dos mil anys, quines restes i coses creus que trobaran en els jaciments arqueològics dels barcelonins i barcelonines actuals? Dibuixa-ho

---

Urbanisme romà

Barcino és una clara mostra urbanística romana. El món romà tenia una civilització molt militaritzada i ordenada, seguien el model de les fundacions de nova planta que van imposar en la seva expansió colonial. Per això quan fundaven una ciutat, per traçar els carrers utilitzaven com a patró el castrum, el campament militar romà. Fent-les totes iguals i estructurades, s'estalviaven molts problemes i els era més fàcil defensar-les. Per això, les ciutats romanes solien ser de planta quadrada, els carrers s'orientaven seguint una quadricula. Barcelona, però, presentava una petita modificació ja que tenia els angles retallats a fi d'adaptar-se al relleu del turó.

Hi havia dos carrers que eren els eixos principals anomenats: el Cardo maximus i el Decumanus maximus. Aquest eixos s'entrecruaven al centre de la ciutat o fòrum. El fòrum és el cor de la ciutat, és el centre urbà, polític, comercial i en molts casos religiós, així com el lloc de trobada i passeig dels habitants.

Els romans gràcies al coneixement de nous materials com el formigó i el maó cuit van poder utilitzar l'arc, la volta, i la cúpula per a les seves construccions.

Sabies que el primer grup de romans que es van instal·lar a Barcino, en terres parcel·lades que es van repartir entre els veterans de l'exèrcit romà jubilats i les seves famílies.

La muralla romana

El nucli urbà pròpiament dit es va delimitar amb una muralla de 9 metres d'altura i d'un perímetre aproximat de 1270 metres. La muralla tenia setanta-quatre torres i quatre portes, que s'obrien al centre de cada costat de la ciutat: a la plaça Nova actual, a la plaça de l'Àngel, al carrer del Regomir i en un punt situat entre el carrer del Call i el de Ferran. D'aquestes quatre portes -totes amb tres

obertures- únicament s'han descobert i, parcialment, dues: la decumana, a la plaça Nova i la del sud-est, al carrer del Regomir.

Dos carrers enllaçaven les quatre portes i constituïen les vies més importants: el decumanus maximus, que travessava la ciutat des del costat de muntanya fins a mar i que ha perdurat al llarg del temps en els actuals carrers del Bisbe, de la ciutat i del Regomir; i el cardo maximus, perpendicular al carrer del Bisbe i conservat en la baixada i el carrer de la Llibreteria i en el carrer del Call.

Una nova muralla adossada a la part exterior de la muralla antiga i reforçada amb torres de defensa va ser construïda el segle IV.

Pels carrers estaven pavimentats amb terra compactada, discorria una xarxa de clavegueres que desaguava extramurs de la muralla . Un carrer anomenat interval·lum circumval·lava la muralla per la part interior i la separava de les cases.

Aqüeducte romà

A societat romana, l'aigua hi tenia una importància cabdal. La ciutat de Barcino disposava de dos aqüeductes que portaven les aigües des de Collserola i riu Besòs, respectivament fins a la

porta Decumana, a l'actual Plaça Nova.

A la torre circular d'aquesta porta es pot veure part del testimoni en pedra dels dos aqüeductes. A l'esquerra integrat amb el parament de la torre circular, s'observen les restes d'una arcada romana i una altra de restituida el 1958, ambdues son de l'aqüeducte del

Besòs. Mentre que a la dreta de la mateixa torre circular, sota la capella s'aprecien les restes del segon aqüeducte.

Les aigües transportades per l'aqüeducte s'emmagatzemaven en un gran dipòsit d'aigua - el castellum aquae - des d'on es distribuïen per canonades de plom, d'obra o de terrissa a les fonts públiques o les termes. Cal dir que el nivell de neteja que es va practicar a l'època romana no es tornarà a assolir fins finals segle XIX.

Muralla i torres de defensa:

Podem contemplar un fragment de muralla i dues torres aprofitades posteriorment (s. XIV) per construir la casa March.

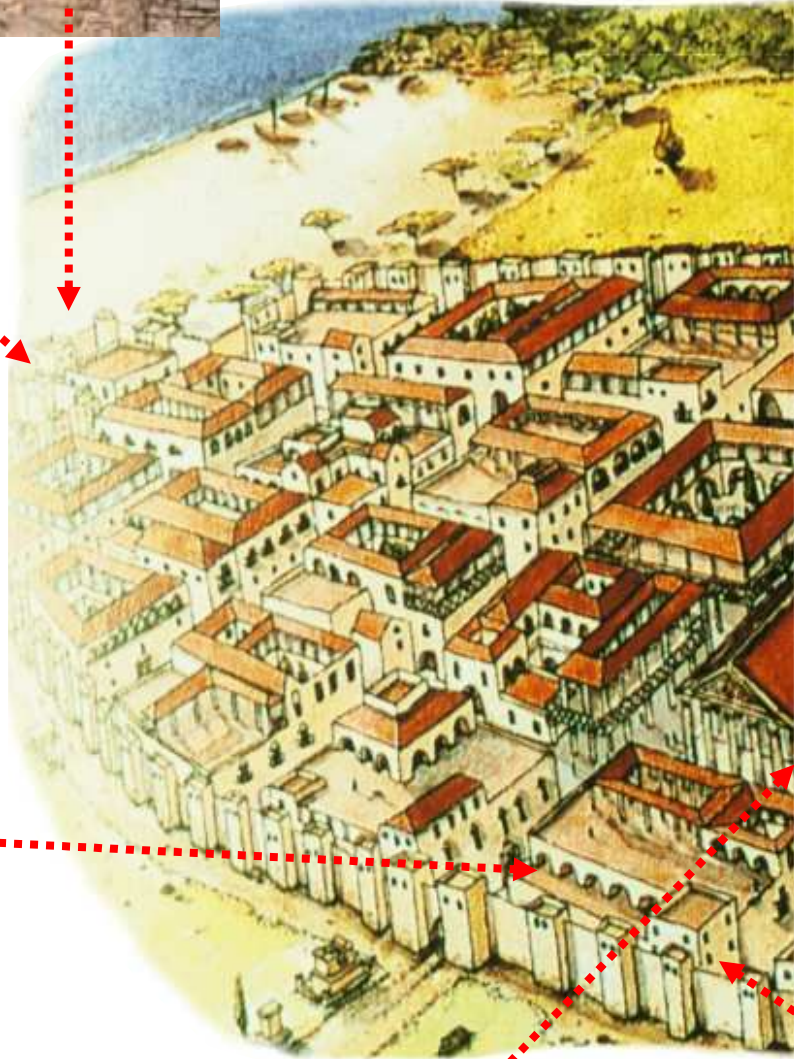
> C/ Correu Vell

Muralla i porta d'entrada:

Podem veure el pas per vianants a l'interior de l'edifici del Pati Llimona. Aquestes restes corresponen a la primera muralla de Bàrcino (s. I).

> C/ Regomir 3.

Tallers i factories:

Entrant pel Cardo maximo trobem la zona on es concentren una bugaderia (fullonica) i tintoreria (tintoria), una factoria de gàrum (salsa de peix) i una bodega. Actualment podem visitar les restes al subsòl del Museu d'Història de la Ciutat.

> Plaça del Rei (Museu d'Història de la Ciutat).

Temple d'August: era l'edifici principal del fòrum (plaça pública). Es conserven quatre columnes, corresponents a la cantonada superior dreta.

> Carrer Paradís (Centre Excursionista de Catalunya).

Tram
fensa
mural
A sobr
de Sar
jor de

CINO

Necròpoli romana: el cementiris s'havien de situar fora muralles; la majoria de tombes corresponen a les anomenades "cupae".
> Plaça Vila de Madrid.

Porta Decumanus Maximus: era el principal accés a Bàrcino des del Nord. Podem veure dues torres semicilíndriques i una porta més petita a la dreta per on entraven els vianants.
> Plaça Nova.

de muralla i torres de de-
: corresponents a la segona
la de Bàrcino (s IV).
re es van construir la capella
nta Àgata i el Palau Reial Ma-
eu segles després.

> Plaça Ramon Berenguer.

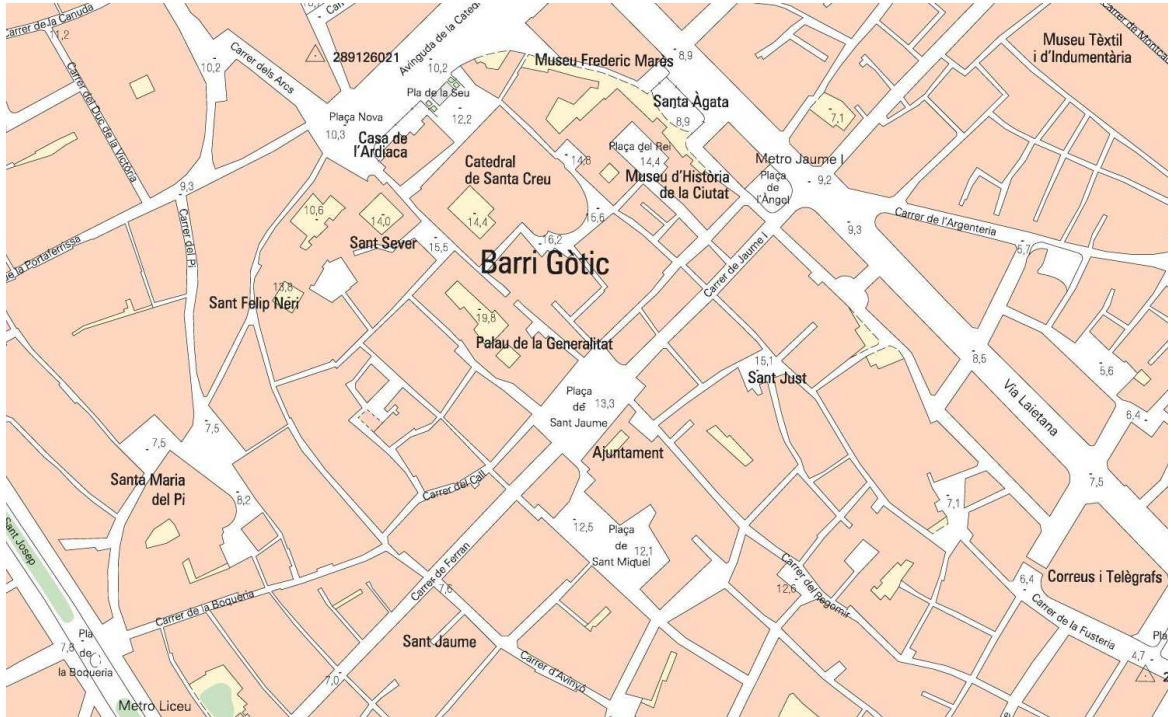

Aqüeductes: dos aqüeductes portaven aigua a la ciutat; un des de Collserola i l'altre des del riu Besós.
Els podem veure parcialment reconstruïts.
> Plaça Nova.

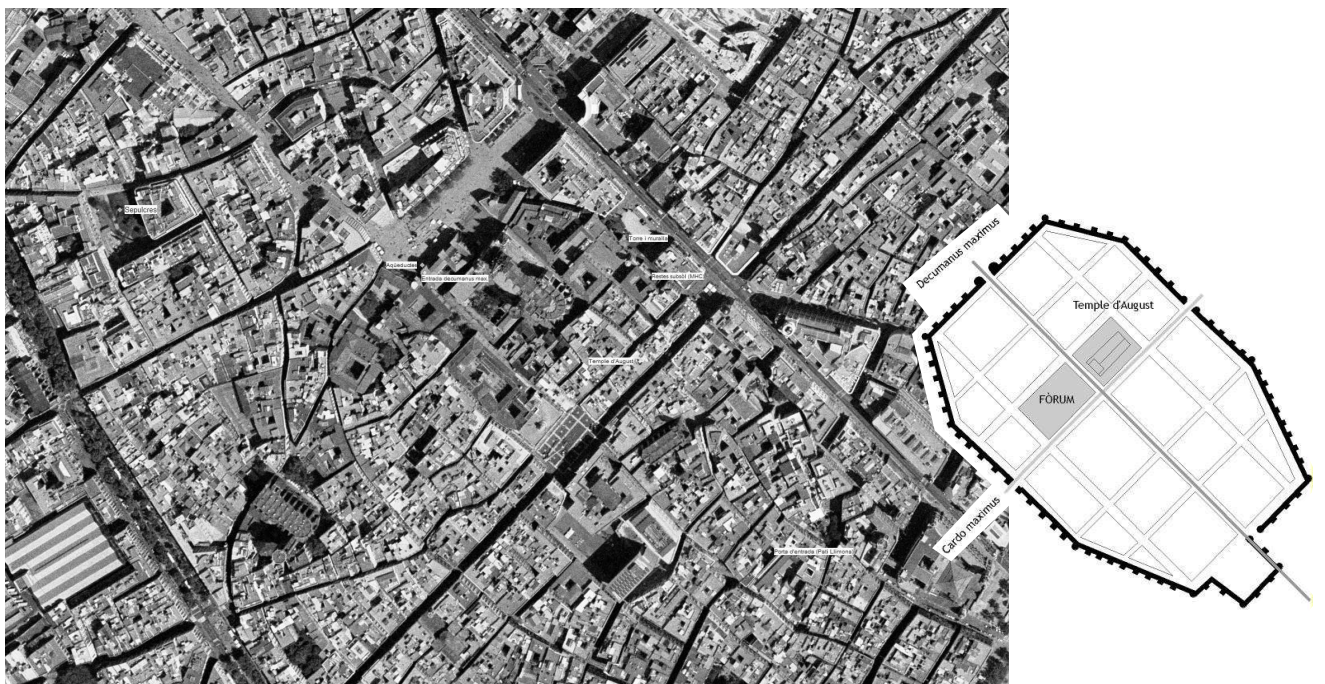
[1.8]

Localitza els llocs visitats. Escriu el nom dels carrers actuals que corresponen al Cardo i Decumanus màxims, així com els que -aproximadament- coincideixen amb el perímetre de Bàrcino.

[1.6]

[1.4] **Amb l'ajut de l'esquema de la dreta traça, a sobre l'ortofotomapa, el contorn de la ciutat romana.**

[1.7]

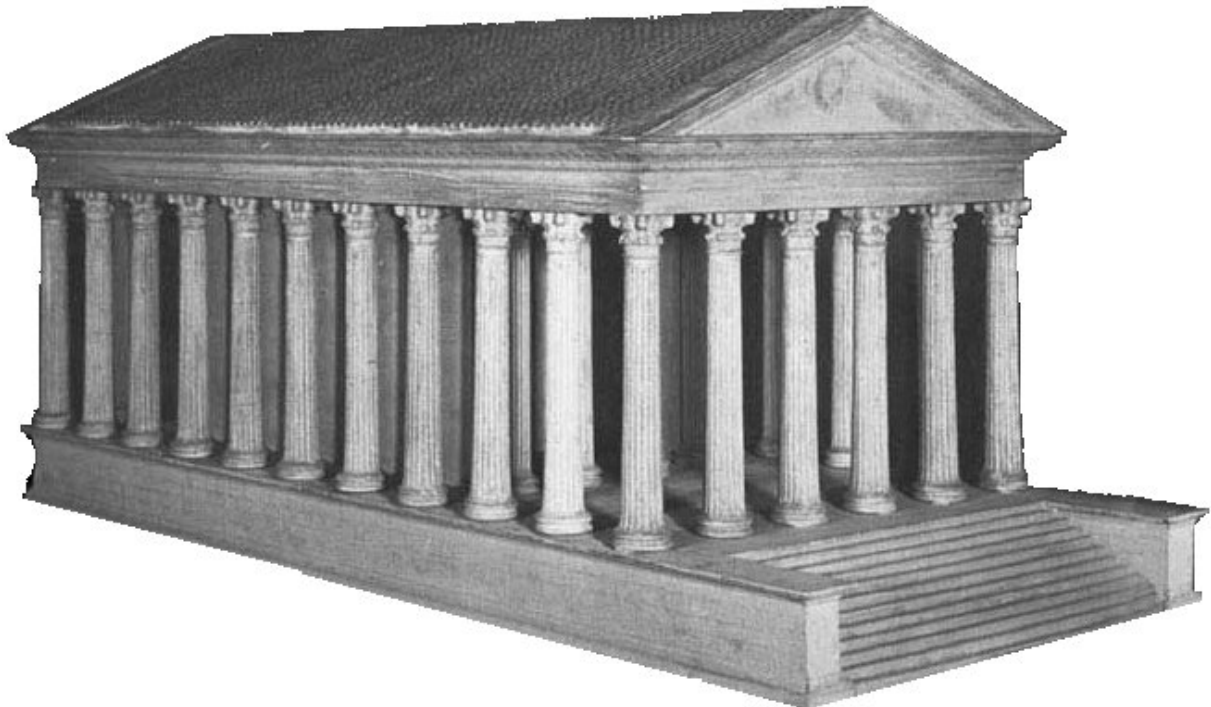

A la porta del Centre Excursionista de Catalunya, al carrer Paradís num. 10, hi ha una pedra rodona que ens indica que ens robem en el punt més alt de la ciutat romana. Anota com es deia aquest petit cim i quina alçada té.

Mons _____

Alçada:

Maqueta del Temple d'August de Barcelona (MHC)

El temple romà d'August

De quin segle és la construcció del temple?

A qui estava dedicat?

Quines parts es conserven del temple?

Feu dues fotografies del temple.

Termes

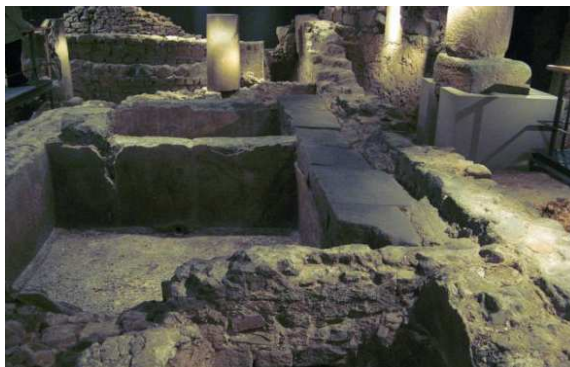
A Barcino també hi havia unes termes al forum. Se sap que les va fer construir, l'any 125 dC, la família Minici Natal, en un terreny seu. En una làpida de marbre que es troba al Museu Arqueològic de Montjuïc ens explica tot això. S'han localitzat aquestes termes sota l'actual plaça de Sant Miquel, tot just davant del nou edifici d'oficines de l'Ajuntament, però no és possible veure-les perquè després d'haver-les excavat, les van tornar a enterrar.

Habitatges

A les parcel·les delimitades pels carrers s'aixecaven les domus, les cases privades, algunes de les quals estan localitzades, aquestes responien al model típic de les ciutats romanes

El temple, el senat municipal i les botigues, juntament amb els habitatges, completaven la ciutat.

Fora de la ciutat i als dos costats dels camins hi havia les tombes i els mausoleus, com per exemple la necròpoli conservada a la plaça Vila de Madrid.

Museu d'Història de la ciutat

Els habitants de Bàrcino

En un primer moment, la colònia de Barcino fou poblada per legionaris llicenciats de les guerres càntabres, lliberts que provenien de la província Narbonense i per colons de la península itàlica.

Completaven el conjunt ciutadà de la colònia comerciants, funcionaris, militars, artesans, obrers i un bon nombre d'esclaus.

Els habitants estaven dividits en tres categories: els ciutadans (per naixement o per elecció), els residents i els forasters. Només els dos primers si tenien cinc anys de residència podien exercir càrrecs públics. Hi havia vuit classes socials: senadors, cavallers, militars, magistrats, municipals, ciutadans, lliberts i esclaus.

Evolució de la Barcelona romana

Des de la fundació, la ciutat va assolir un paper preponderant com a colònia entre les poblacions de la costa laietana. L'emplaçament ideal de Barcelona, proper a la costa i entre dos rius facilitaven les comunicacions, junt amb la xarxa viària construïda pels romans - la Via Augusta es trobava dins del recorregut de que comunicava Roma amb Tarraco- van afavorir la prosperitat de la ciutat. Les principals vies d'accés i sortida de la ciutat eren la Via Augusta, la Via Morisca i la Via Francisca.

Però la prosperitat no va durar eternament. A les darreries del segle III dC (entre els anys 260 i 280 dC) la ciutat fou atacada pels anomenats pobles germànics (als que els romans nomenaven "bàrbars").

Barcino va haver de reforçar les muralles i engrandir-les utilitzant tot tipus de pedres, fins i tot làpides de les necròpolis que hi havia prop de la ciutat. Passejant per la Via Laietana o per la plaça de la catedral, es poden veure a les muralles que en alguns trams encara queden restes d'aquest tipus.

COLONIA IVLIA AVGVSTA FAVENTIA PATERNA BARCINO

[1.3] ➔

Relaciona:

COLONIA	Al·lusió a l'origen faventí de la ciutat o a un senyal de bon auguri durant la seva fundació
IULIA	En record d'Octavi César August quan la seva família esdevingué imperial
FAVENTIA	Commemora la fundació de la ciutat cap a l'any 15 aC
AUGUSTA	Llatinització del nom iber de la ciutat, Barkeno
PATERNA	Recorda que els romans ja s'hi havien instal·lat, a la falda de Montjuïc, en temps de Juli Cèsar
BARCINO	Indica que Juli Cesar donava paternitat a la població, com a padrí de la mateixa.

DIARI DE BARCINO ANUNCIS GENERALS CLASSIFICATS	PLAÇA DEL MERCAT Subhasta d'Esclaus a bon preu .
AQUAPUR <i>Aigua natural, fresca i pura d'Aqüeducte</i>	TERMES CALDES Les mes elegants i relaxants de l'Imperi.
REBAIXES A CAN PETRUS Pèplums de totes les mides per nen, nena , senador i mestressa . <i>Neteja gratuïta a la tintoreria</i>	

[CURIOSITATS]

El gàrum

Era una salsa feta amb una base de peix que els romans posaven habitualment a tots els seus menjars. Era un condiment quasi com el quetxup o la maionesa actual, però mes forta. Però sembla que era exquisida. Apici, autor romà del segle I, i autor d'un dels millors llibres de cuina de l'època, la recomanava moltíssim.

Era un suc que s'obtenia del premsat amb sal de peixos, entranyes de peix i restes de qualsevol animal marí i que deixaven adobar al sol durant unes setmanes. A la barreja del gàrum també hi posaven herbes aromàtiques per fer-lo mes saborós. Acabat el proces d'elaboració es guardava en àmfores que s'exportaven arreu de l'imperi.

Hi havia indústries dedicades a la producció de gàrum. Cartagena era una de les principals productores del món romà, i a prop de Gibraltar el gàrum de Baelo Caludia, fet a partir de tonyina era molt apreciat.

Però no és difícil imaginar el flaïre que devien fer les factories de gàrum, amb milers de litres de peix en diferents graus de maceració i concentrant-se a sol i serena. Però cal recordar que a la taula es servia amb molta moderació. Com qui es posa vinagre o espècies al plat. I com la cuina romana quan elaboraven els plats no posaven sal, el gàrum era una manera d'aportar la sal necessària tant per donar sabor com per les necessitats d'aquest mineral a l'organisme.

 [1.5]

Amb quins aliments es podria comparar actualment el gàrum?

- a) el caviar   b) una pasta   c) la maionesa   d) quetxup

Carbasses A la manera d'Alexandria

“Escorres les carbasses, després de bullir-les, les sales i les col·loques en una plata. Esmicoles pebre, comí, llavor de celian-dre, menta fresca i arrel de laserpici. Per sobre hi tires vinagre, hi afegeixes dàtils, pinyons i ho piques tot. Ho lligues amb mel, vinagre, gàrum, vi cuit i oli, i ho vesses sobre les carbasses. Quan hagi bullit, hi espolses pebre i ho presentes.”

Apici III. IV. 3 (receptari romà del segle I dC)

www.sapiensdigital.com

[APUNTS]

